

Imaginativní, inspirované A INTUITIVNÍ METODY POZNÁVÁNÍ

Rudolf Steiner

Při vstupu do imaginativního poznání získává vnitřní život člověka jinou formu, než je forma běžného vědomí. A mění se také vztah člověka ke světu. - Tato změna byla vyvolána soustředěním všech duševních sil na přehledný soubor představ. Tento soubor musí být přehledný, aby do meditace nezasahovalo nic z nevědomého děje. V meditaci musí vše probíhat jen v rámci duševně- duchovní úrovně. Kdo promyšlí matematický problém, může si být do značné míry jist, že při tom zapojuje jen duševně- duchovní úroveň. Nevědomé, citově či volně ovlivněné představové reminiscence nebudou do tohoto procesu vstupovat. Tak tomu musí být při meditaci. Vezmeme-li při ní představu vyzvednutou ze vzpomínky, naprosto nemůžeme vědět, kolik toho zároveň vyzvedáváme do vědomí z tělesné, instinktivní a nevědomě- duševní úrovně a při spočívání u dané představy tomu umožňujeme v duši působit. - Proto je nejlepší, když si za obsah meditace zvolíme něco, u čeho jsme si jisti, že to je pro duši zcela nové. Ne- cháme-li si v tom poradit zkušeným duchovním badatelem, pak bude brát ohled především na to. Navrhne takový obsah meditace, který je zcela jednoduchý a o němž jsme zcela jistě ještě nikdy nemohli přemýšlet. Při tom nezáleží na tom, aby tento obsah odpovídal již prožité nebo vůbec nějaké skutečnosti smyslového světa. Můžeme sáhnout po obrazné představě, která nezobrazuje nic vnějšího, například „ve světle žije a proudí moudrost“. Jde o spočívání u takového souboru představ. Při tomto spočívání se posilují duchovně- duševní síly, podobně jako se při vykonávání určité práce posiluje síla svalů. Projednou může být meditace krátká; musí však být po dlouhý čas opakována, má-li se dostavit úspěch. Podle příslušné vlohy se tento úspěch může u jedné osobnosti dostavit již po týdnech, u jiné teprve po letech. Chce-li se někdo stát skutečným duchovním badatelem, musí takováto cvičení provádět přísně systematickým a intenzivním způsobem. Meditací prováděnou zde naznačeným způsobem se nejprve dosáhne toho, že meditující člověk bude mít díky svému vnitřnímu životu jistější kontrolu nad výroky duchovního badatele než obvyklý zdravý lidský rozum. I ten však, je-li dostatečně nezaujatý a nezatížený předsudky, k takové kontrole naprosto dostačuje.

Meditování musí přijít na pomoc cvičení v pevnosti charakteru, ve vnitřní pravdivosti, v klidu duševního života a naprosté rozvaze. Neboť jen když je duše prostoupena těmito vlastnostmi, vtiskne to, co se jako děj utváří v meditaci, pozvolna celé lidské ústrojnosti. Dostaví-li se na základě tohoto cvičení náležitý úspěch, začne se člověk prožívat v éterném organismu. Prožitek myšlenky získá novou formu. Člověk neprožívá myšlenky jen v abstraktní formě jako dříve, nýbrž tak, že v nich cítí síly. Dříve prožívané myšlenky je možné pouze myslet; nemají žádnou moc vlastní aktivity. Myšlenky, které člověk prožívá nyní, mají moc jako růstové síly, jež člověka přetvářejí z malého dítěte v dospělého. Právě proto je však nutné, aby meditace byla prováděna správným způsobem. Neboť zasahují-li do ní podvědomé síly a není-li plně vědomě a čistě duševně- duchovně probíhajícím aktem, pak se rozvíjejí impulzy, které tak jako přirozené růstové síly zasahují do vlastního lidského organismu. To se žádným způsobem nesmí stát. Vlastní fyzický a éterný organismus musí zůstat meditací zcela nedotčený. Při správné meditaci člověk dospěje k tomu, že s nově rozvinutým myšlenkově- silovým obsahem bude žít *mimo* svůj fyzický a éterný organismus. Člověk má éterné prožívání, přičemž vlastní organismus dospívá do relativně objektivního vztahu

vůči osobnímu prožívání. Člověk se na něj dívá a on v myšlenkové formě vyzařuje nazpět to, co člověk v éteru prožívá.

Zdravé je toto prožívání tehdy, dostane-li se člověk do stavu, kdy může zcela o své vůli střídat existenci v éteru a existenci ve svém fyzickém těle. Je-li zde něco, co člověka nutí do éterné existence, pak tento stav není správný. Člověk musí mít možnost být v sobě a mimo sebe podle zcela svobodné orientace.

Prvním prožitkem, který člověk může takovouto vnitřní práci získat, je nazření vlastního uplynulého pozemského života. Vidí jej, jak byl od dětství formován růstovými silami. Vidí jej jakoby v myšlenkových útvarech, jež jsou zhutněny v růstové síly. Nemá před sebou pouze obrazy vzpomínek z vlastního života. Má před sebou obrazy éterného průběhu skutečností, jež se odehrával v jeho bytosti, aniž by vstoupil do běžného vědomí. To, co je ve vědomí a žije ve vzpomínce, je jen abstraktním průvodním jevem reálného průběhu. Je to v jistém smyslu jen svrchní vlna, která je ve svém zformování výsledkem děje odehrávajícího se v hloubce. Člověk nahlíží na činnost a působení vlastního éterného organismu v průběhu pozemského života.

V nazírání tohoto průběhu se stává zjevným působení éterného kosmu na člověka. To, co se zde způsobuje, lze prožívat jako obsah filosofie. Je to moudrost, nikoli však v abstraktní formě pojmu, nýbrž jako forma éterného působení v kosmu.

Týž poměr ke kosmu jako správným způsobem imaginující člověk má pro běžné vědomí jen docela malé dítě, které se dosud nenaučilo mluvit. Toto dítě však zatím myšlenkové síly nevyčlenilo z obecných růstových (éterných) sil. To se děje, teprve když se učí mluvit. Tehdy se z dosud přítomných jen obecných růstových sil vyčleňují abstraktní myšlenkové síly. Člověk v pozdějším průběhu života má tyto abstraktní myšlenkové síly, ty jsou však jen součástí fyzického organismu a nejsou přijaty do éterného bytí. Člověk si tudíž nemůže poměr, který má k éteru, uvést do vědomí. Imaginující člověk se tomu učí.

Docela malé dítě je nevědomým filosofem; imaginující filosof je opět malým dítětem, avšak probuzeným k plnému vědomí.

Cvičením v inspiraci se k dříve vyvinutým schopnostem přidává nová: totiž [schopnost] z vědomí opět odstranit obrazy, při nichž člověk v meditaci spočíval. Je třeba výslovně zdůraznit, že zde musí být vytvořena schopnost odstranit obrazy, předtím v meditaci uchopené o vlastní vůli, a sice opět zcela dle své vůle. Odstranění představ, jež nebyly uvedeny do vědomí o vlastní vůli, nestačí. K odstranění obrazů, jež byly získány v meditaci, je zapotřebí větší duševní energie než k vymazání představ, které se do vědomí dostaly jiným způsobem. A tuto větší energii člověk potřebuje, má-li pokročit v nadsmyslovém poznání. Člověk dospěje k tomu, že si tímto způsobem osvojí bdělý, avšak zcela prázdný duševní život. Člověk setrvává v bdělém vědomí. Prožívá-li tento stav zcela vědomě, naplňuje se duše duchovními skutečnostmi, jako se prostřednictvím smyslů naplňuje skutečnostmi fyzicko-smyslovými. To je stav inspirace. Člověk se prožívá s niterným životem v kosmu, jako se jinak s takovýmto niterným životem prožívá ve fyzickém organismu. Ví ale, že v sobě prožívá kosmický život, že duchovní věci a děje kosmu se projevují jako vlastní niterný duševní život. Musí ovšem zůstat možnost kdykoli toto vnitřní prožívání kosmu o svobodné vůli vyměnit za stav obvyklého vědomí. Člověk pak může to, co prožívá v inspiraci, vždy vztáhnout k něčemu, co prožívá v obvyklém vědomí. Ve smyslově vnímaném kosmu vidí obraz toho, co prožívá duchovně. Tento děj lze přirovnat k ději, v němž člověk novou životní zkušenost porovnává se vzpomínkovým obrazem, který se vynořuje ve vědomí. Duchovní nazírání, jehož člověk dosáhne, je jako nová zkušenost a smyslové nazírání kosmu je jako vzpomínkový obraz.

Duchovní nazírání kosmu, které člověk tímto způsobem získá, se liší od nazírání imaginativního. Při něm vznikají obecné obrazy éterného dění; při inspiraci se objeví obrazy duchovních bytostí, jež v tomto éterném dění působí. To, co jsme ve fyzicko-smyslovém světě poznali jako Slunce a Měsíc, planety a stálice, nalézáme nyní jako kosmické bytosti. A vlastní duševně-duchovní prožívání se objevuje uzavřené v kruhu působení tohoto světa kosmických bytostí. Fyzický organismus člověka začíná být teprve teď srozumitelný, neboť na jeho formu a život působí nejen to, co vnímají lidské smysly, nýbrž bytosti, jež tvořivě vládnou ve skutečnostech smyslového světa. Vše, co člověk prožívá skrze inspiraci, zůstává

obvyklému vědomí zcela uzavřeno. Člověk by si toho byl vědom jen tehdy, kdyby proces svého dýchání prožíval stejně jako proces vnímání. Pro obvyklé vědomí zůstává kosmické působení mezi člověkem a světem skryté. Filosofie jógy se snaží dospět ke kosmologii takovou cestou, že proces dýchání přeměňuje v proces vnímání. To by západní člověk moderní doby neměl napodobovat. V průběhu vývoje lidstva si vytvořil ústrojnost, která u něj takováto jógová cvičení vylučuje. Jejich působením by se nikdy zcela nevymanil ze svého organismu a tím ani nevyhověl požadavku ponechat fyzický a éterný organismus nedotčený. Takováto cvičení odpovídala uplynulé epoše lidského vývoje. To, čeho jimi bylo dosahováno, musí být dnes vydobyto tak, jak to právě bylo popsáno pro inspirované poznání. Tím bude plně vědomě prožíváno to, co lidstvo v uplynulé době muselo prožívat v bdělých snech. Je-li filosof plně vědomým dítětem, pak kosmolog se musí plně vědomým způsobem stát člověkem dřívější doby, doby, kdy lidé ještě mohli díky přirozeným schopnostem vidět ducha kosmu.

Intuicí je člověk pomocí minule popsaného cvičení vůle svým vědomím zcela vsazen do objektivního světa kosmických duchovních bytostí. Dosáhne takového stavu prožívání, v jakém se na Zemi nacházelo pouze dávnověké lidstvo. To bylo s niterným bytím kosmického okolí spojeno stejně jako s pochody vlastního těla. Tyto pochody nespočívaly zcela v nevědomí jako u novověkého člověka, nýbrž zrcadlily se v duši. Člověk duševně prožíval svůj růst a látkovou výměnu jakoby v bdělých snových obrazech. A to, co tímto způsobem prožíval, mu dávalo schopnost snově- -pocitově vnímat i děje svého kosmického okolí s jejich duchovním niterným bytím. Měl snovou intuici, která je dnes v lidech se zvláštní vlohou přítomná jen ve formě dozvuku. Prostředí bylo pro člověka dávnověku současně hmotné i duchovní. Co zpola snově prožíval, bylo pro něj náboženským zjevením. Bylo to pro něj přímočarým pokračováním jeho ostatního lidského života. Tyto prožitky ve světě duchů, o nichž dávnověké lidstvo snově vědělo, zůstávají pro novověkého člověka zcela nevědomé. Nadsmyslově intuitivně poznávající člověk si jich je plně vědom. Novým způsobem je tak uveden do stavu dávnověkého lidstva, jemuž ještě vědomí světa poskytovalo náboženský obsah.

Jako se filosof stává plně vědomým dítětem a kosmolog plně vědomým člověkem uplynulé prostřední epochy lidstva, člověk nábožensky poznávající v moderním smyslu se stává opět podobným dávnověkému člověku, jen s tím rozdílem, že duchovní svět ve své duši neprožívá jako on snově, nýbrž plně vědomě.